

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2006 GEGUŽĖS 27d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 103 (21)

VIKTORAS PETRAVIČIUS

mano prisiminimuose

ALGIMANTAS KEZYS

Viktoras Petravičius gyveno nuo 1906 iki 1989 m. Mokėsi Kauno Meno mokykloje, Dobužinskio dekoratyvinės grafikos studijoje Kaune. Baigęs aukštuosius meno mokslus Lietuvoje, juos tęsė Paryžiuje. 1937 m. laimėjo Grand Prix už knygos *Gulbė, Karaliaus pati iliustracijas*. Po to keliavo po Italiją, Šveicariją, Vokietiją, Švediją. Grįžęs į Kauną, rengė užsienyje atliktų darbų parodas. Deja, šių parodų eksponatai paslaptingu būdu dingo. Petravičius mėgo juokauti, kad jie vieną dieną atsiras, kur nors užkasti. Išleido dar dvi knygas *Korektūros klaida* ir *Marti iš jaujos*. 1940 m. Kauno Konrado kavinėje netikėtai susitikęs grafaite Aldoną Šiukštaitę, dailininkas kitą dieną ją vedė. Jie turėjo keturis vaikus – Izidą, Armidą, Liną ir Petrą. Armidą dar mažą palaidojo Vokietijoje. Petras, vos paaugęs, žuvo traukinio katastrofoje Čikagoje.

Viktoras Petravičius prie savo akmenų skulptūrų.

Baigiantis karui, Petravičius su šeima pasitraukė į Vakarus, laikinai apsistojo Vienoje, vėliau apsigyveno Muenchen. Karo pabėgėlis, gyvendamas svetimame krašte, nenuleido rankų – tuoj pat ėmėsi kūrybinio darbo. Surengė parodas Vokietijoje, Italijoje, Belgijoje, Prancūzijoje. Būdingiausi jo grafikos darbai buvo

Sugriaunamas jo taip pamiltas pasakų pasaulis, išstumiamas į baimės, nežinios, brutalumo sūkurį. Ar tokioje padėtyje įmanoma galvoti apie kūrybą?

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Viktoras Petravičius mano
prisiminimuose • Tėvynė, mitas
ir krikščionybė Viktoro Petravičiaus
grafikoje • Teatras buvo jos
gyvenimo meilė • Kodėl H. Pinter
pranašesnis už G. W. Bush
• Auga lietuviški archyvai
Kent universitete

sukurti kaip tik šiuo laikotarpiu: triptikas „Pavasaris“, „Dievo teismas“, „Tėvynės ilgesys“, kuriame atsispindi karo metu patirta tragika, liūdesys, viltis. Staiga netekus idiliško gyvenimo tėvynėje, šiurpūs išgyvenimai tampa vos pakeičiami ir dvasiškai, ir fiziškai. Sugriaunamas jo taip pamiltas pasakų pasaulis, išstumiamas į baimės, nežinios, brutalumo sūkurį. Ar tokioje padėtyje įmanoma galvoti apie kūrybą? Visgi Petravičius sukuria seriją darbų, būtent apie tą, jį ir jo kraštą palietusią tragediją. Tai ne vien išsigandusių moterų su mažais vaikais ant rankų isteriški riksmas, bet ir paties dangaus grūmojantys, pašiepiantys debesys išsilieja šio bėglio sąmonėje ir vaizdiniuose. Pakinta buvusio švelnaus dainiaus mąstysena bei jausmai. Pakinta pagal neplanuotus, pačios lemties priverstinai primestus pančius. Kūrėjai išgyvena visa tai stipriau nei kiti, bet jie ir sugeba atrasti išeitį,

randa tinkamą formą išreikšti savo padėtį žodžiu, raštu ar garsu. Ši Petravičiaus serija apie nekaltų žmonių kančias, pabėgėlių nesibaigiančias eisenas iš pagrindų pakeitė jo stiliaus bei mąstymo žanrą. Nepakeistas liko tik pats svarbiausias kūrybos elementas – kūrėjau, kurk iš širdies!

Naudotis braižo „netobulumais“

Žvelgiant į Petravičiaus šio laikotarpio lino ar medžio raizinius, lengvai pastebimas reiškinys yra ne tik juose glūdinis spontaniškumas, bet ir autoriaus laisvė naudotis braižo „netobulumais“: kreivotos linijos, neišbaigtos siužeto formos, atliktos skubotai, taip ir liko nepataisytos. Nuostabą kelia tai, kad šiam menininkui leista

PETRAVIČIUS

Atkelta iš 1 psl.

naudotis kūrybine laisve iki tokio laipsnio, kur braižo „netobulumai“ tampa autentiško stiliaus reiškiniais. Petravičiui svarbu esmė, jis nekreipia dėmesio į šalutinių detalių likimą. Jo išrėztų linijų „grakštumas“ glūdi visumoje. Aleksis Rannit rašė: „Juo šiurkštesnė medžiaga, tuo kaitriau įsižiebia kūrėjo dvasia“. Šis autorius randa panašų atvejį lietuvių liaudies drožėjų darbuose, sukurtoose paprasčiausiomis priemonėmis, negalvojant apie idealius pavyzdžius. Jie kūrė savo skulptūreles vien „iš širdies“.

Reikia pabrėžti ir tai, kad Petravičiaus figūrų „grubumas“ visai nekenkia siužeto išryškinimui formos sąskaita. Jis visada teikia pirmenybę siužetui. Žiūrovui reikia įsisąmoninti, kad šie du meno kūrinio ypatumai – siužeto ir formos glaudus ryšys – yra vertingo kūrinio privalumai. Tuo pačiu laikotarpiu, kada savo meną kūrė Petravičius, Vakarų pasaulio iškiliai menininkai krypo į nihilizmo dvelkiantį išraiškos būdą. Buvo nukrypta į bedvasės išraiškos fenomeną, kuris pagrindinė ašimi laikė spalvų, dėmių, susikryžiuojančių linijų žaismus, paliekant nuošaly gyvenimišką vaizdo turinį. Įdomu, kad Petravičius, išėjęs mokslus tokio modernizmo aplinkoje, jokio modernumo nepasivino. Liko ištikimas ne vien formai, bet ir siužetui.

Prieš išvykdamas į JAV, Petravičius sukūrė ir savo epochinius grafikos darbus: triptiką „Pavasaris“, „Dievo teismas“, „Mano gimtinėje“.

Šiapus Atlanto

1949 m. Petravičių šeima atvyko į Ameriką, apsigyveno Čikagoje. Amerika Petravičiui buvo geras, bet kartu ir negailestingas kraštas. Išties dešimtmetį dirbo juodą darbą plieno fabrikuose, prie namų dažymo, vitražų studijose. Tik retkarčiais, nuvogtu nuo miego metu, sukūrė keletą smulkesnių darbų savo draugams. Kūrybinio užsidegimo požiūriu šie metai turtingame Amerikos krašte Petravičiui buvo bergždesni negu pabėgėlio karo nusiaubtoje Europoje. Karo tragiškumas ir netekimo jausmai tarsi titnagas įskėlė kūrybinę ugnį. Amerikoje patirti vargai veikė priešingai – išsėmė, išdžiovino, sumenkino norą bei galimybes kurti.

Tik 1961 m. įvyko personalinė jo kūrybos paroda Čiurlionio galerijoje, Čikagoje. Buvo eksponuota keletas ankstyvųjų estampų: keli pavyzdžiai iš ciklo „Marti iš jaujos“ (1937), „Mano gimtinėje“ (1948), likusieji 1961 metais sukurti darbai. Žiūrint iš beveik 45 metų perspektyvos, galima tvirtinti, kad šie pirmieji Petravičiaus amerikietiškos kūrybos pavyzdžiai buvo lyg pumpurai, pasirodę šioje parodoje nedrąsiai ir kukliai, vėliau tapę tikrais archetipais, kurių motyvus Petravičius mėgo kartoti kituose savo grafikos montažuose. Tokiais archetipiniais darbais laikytini „Pavasaris“, „Ga-

nykloje“, „Kentėjimas“, „Prie ežero“, „Karalius“, „Ruduo“, „Arkliai“ (visi 1961 metų darbai). Šie raizginiai kartojosi cikle „Nėščia moteris“ (1970) ir kituose montažuose, sukurtoose vėliau. Jie pasitaikydavo Petravičiaus kūriniuose net iki 1981 metų, kol jis perėjo prie naujos technikos – ranka paspalvintų monotipijų. Taigi 1961 m. darbai po ilgo tylėjimo prasiveržė stipria, neišsenkančia srove, savo motyvais maitino dailininko kūrybines idėjas daugelį metų.

Nors šalia grafikos nuo pat pradžių Petravičius kūrė ir tapybos darbus, pirmiausia jis buvo laikomas medžio ir lino raizytoju, pripažįstančiu tik dvi spalvas – juodą ir baltą. Kai kas manydavo, kad jam daugiau spalvų ir nereikėjo. Tomis dviem jis sugebėdavo sudėti tiek spalvinių niuansų, kad ir pačioje vaivorykštėje jų daugiau negalėjo būti...

Petravičius nebuvo vien grafikas, bet ir tapytojas. Pirmosios jo tapybos parodos vyko Kaune 1938 ir 1939 metais. Jis eksponavo darbus, nutapytus Paryžiuje ir kelionių po Europą metu. Jis tapė ir būdamas po kario Vokietijoje. Tvirtinama, kad vienas labiausiai pavykusių jo darbų yra kaip tik tapybos darbas „Šienapjūtė“ (spalvotai išspausdintas *Lithuanian Art in Exile* leidinyje; išleistame Muenchen 1948 me-

Viktoras Petravičius. „Golgota“ (Nukryžiuojimas). 1952–1954?

V. Petravičius. Diptikas. „Šv. Antanas ir gyvulėliai“. 1983.

Nuostabą kelia tai, kad šiam menininkui leista naudotis kūrybine laisve iki tokio laipsnio, kur braižo „netobulumai“ tampa autentiško stiliaus reiškėjais

tais). Tame pačiame leidinyje išspausdintas ir kitas spalvotas dailininko kūrinys „Trys išminčiai.“ Be to, gyvendamas Vokietijoje ir atvykęs į Ameriką, Petravičius sukūrė daug aliejinės tapybos miniatiūrų bei muralų. Todėl ne visai tiksliai pasakė jo 1963 metų parodos recenzantai, tardami, kad ši jo tapybos paroda buvo „šiuolis“, kuriuo jis „įžengė į spalvas“.

Sakoma, kad naujas Petravičiaus kūrybos suvnytyjimas prasidėjo su 1961 metų paroda. Nuo to laiko vyko beveik kasmetinės jo naujos kūrybos parodos Čikagos bei kitų miestų lietuvių ir kitataučių galerijose. Petravičius įsteigė Čikagoje savo studiją, kurioje dėstė meną mokiniams, įsijungė ir į lietuvių meno parodų organizavimo darbą, tapo Čiurlionio galerijos direktoriumi. Jam išsikėlus gyventi į Union Pier miestelį prie pat Michigan ežero, ne tik jis pats atsigavo, bet ir jo kūryba įsisiūbavo į galingą viesulą.

Nutolus baisaus karo baisiam kraujuotam sapnui ir Petravičiaus sielai išsakių apie tai savo jausmus, gyvenimo skaudulingi triukšmai pagaliau aptilo. Po ilgo tylėjimo, gyvenant ir dirbant juodą darbą Amerikos šalyje, kaip sakytą, 1961 metais Petravičius pradeda savo parodų sezoną. Kūrybiškumas neblėsta, bet plečiasi ir bręsta. Iš monochromatinės technikos pereinama į paspalvintą. Ranka spalvinami ankstesnieji grafikos lakštai, kuriami visai nauji, gerokai pralenkę ankstesnius. Kartu su nauja technika atsiranda nauji siužetai. Tėvynės prisiminimus, keičia kosminės sferos. Nežemiški gyviai, sudievinčios žmogaus figūros, egzotiški paukščiai užgožia jo vaizduotę. Velniai ir angelai jo nedomina. Grįžtama prie artimesnių vakarietiškam žmogui ikonų, ypač nukryžavimo scenų.

Keliai ir sankryžos

Studijos Paryžiuje suteikė Petravičiui palankesnes sąlygas bei mokytojų ir profesorių prielankumą. Talentas pradžioje gali būti nesuprastas, viešosios nuomonės neigiamai vertinamas. Tačiau didelio talento nesustabdys kaip ir nesustabdys „upės bėgimo.“

Ryšys su nauju kraštu, su svečima aplinka padarė savo. Ne visai savo. Esmė išliko ta pati. Dailininkas pasimokė gana anksti. 1964 metais surengė savo tapybos parodą Čikagos Čiurlionio galerijoje, eksponuodamas „naujo stiliaus“, „naujo kolorito“, suabstraktintų besiužetinių spalvinių dėmių kompozicijas. Visiškai kaip ne Petravičiaus. Neaišku, ar jis bandė pabėgti

Viktoras Petravičius. „Gulbė, karaliaus pati iliustracija“. 1937 m.

nuo savęs ir pradėti tapyti dailių koloritų sankryžas, nusiziūrėjęs kaip tapo jo bendraamžininkai, svetimo krašto dainiai. Tačiau tuoj pat paaiškėjo, kad tose „sankryžose“ nebuvo jo paties. Jis pats tai greitai suprato, tuoj nusiuko nuo šio kreivoto takelio ir grįžo į save. Bet gerokai pasikeitęs. Vėlesniuose darbuose ta naujoji, t.y. amerikinė įtaka, beveik jokio antspaudo jam neuždėjo. Ir kai vėliau išėjo į viešumą su naujais kūrybiniais polėkiais, jis pats ir jo gerbėjai pajuto naujai atrastą autentiškumą.

1965-jų metų parodą globojo Amerikos Lietuvių gydytojų VI suvažiavimo rengimo komisija Detroit. Sprendžiant iš recenzentų išpuodžių, šios parodos darbai įkūnijo sintezę tarp ankstyvesniųjų grafikos ir vėlesniųjų tapybos kūrinių. Ieškojimo laikas pasibaigė. Petravičius grįžo į save. Tačiau ne į ankstyvąjį, o naują, dar nematytą. Laimingu būdu jis atrado naują techniką, jungiančią juodą – baltą grafiką su akrilinės ir aliejinės tapybos dažais. Šioje parodoje šalia įvairių laikotarpių tapybos ir grafikos darbų žiūrovo akį patraukė keliolika naujų medžio raižinių, į kuriuos buvo įvesta spalva. Ši daugiaspalvė grafika buvo pateikta vieninteliame originalo egzemplioriuje kaip tapyba, nes keliuose atspauduose tų pačių spalvų tiksliai nebūtų įmanoma pakartoti. Taip prasidėjo Petravičiaus monotipijų laikotarpis, kuris tęsėsi iki jo gyve-

nimo pabaigos. Šias monotipijas jis angliškai vadindavo „oil graphics“. Naujoji technika suteikė Petravičiui neišsenkančias galimybes atrasti vis naujus ir nematytus vaizduotės bei pasąmonės klotus, vis suskambančius šviežiais, nepasikartojančiais akordais. Kai po metų Petravičius eksponavo savo naujųjų kūrinių parvyzdžius Čikagoje, jo ankstyvieji kritikai galėjo atsidusti ir prabilti pozityvaus įvertinimo žodžiais: „Gera V. Petravičiaus paroda“, – taip buvo pavadintas Miko Šileikio straipsnis apie Petravičiaus parodą, vykusią 1966 m. kovo 13-27 d. „69“ Čikagos Marquette Park meno galerijoje.

Kitas recenzentas (Kazys Bradūnas, pasirašęs K. Priešpilio slapyvardžiu) iš karto pajuto šių naujų darbų svorį, išskeldamas juos į Petravičiaus kūrybines aukštumas: „Ne vienu atveju abstraktinis ir figūrinis paveikslas sprendimas sulydomas į tokią įdomią senojo ir naujojo Petravičiaus sintezę, kad esi įtikintas, jog regį bene pačius autentiškiausius šio mūsų grafiko atsiekimus“ („Seno ir naujo sintezė Petravičiaus darbuose“, *Draugas*, 1965, gegužės 15 d.).

Atradęs savo būsimąjo meno pagrindus šio laikotarpio darbuose, Petravičius vis dar nenorėjo „nusišlovėti“. Neapleisdamas savo naujo atradimo, šalia jo kūrė kitus ciklus, kurie, žvelgiant iš laiko perspektyvos, vis dėlto liko pašaliniais. Jis senąja juoda – balta technika iliustravo knygas, nutapė ciklą drobių su

gražiomis moterimis, nulipdė iš akmens gabalų keliasdešimt skulptūrų.

Knygų iliustratorius

Knygų iliustravimas Petravičių lydėjo visą gyvenimą, pradedant su *Gulbe, karaliaus pačia* (1936), baigiant dailiaraštiškai išrašytu, taip ir pasilikusiu rankraštyje, Pauliaus Jurkaus tekstu, paimtu iš T. J. Vizgirdos Vokietijoje išleisto jo kūrinių portfolio *Lino raiziniai Viktoro Petravičiaus*. Kaip knygų iliustratorius Petravičius pasižymėjo dideliu individualumu ir poetine laisve. Dažnai jo sukurtos ar parinktos iliustracijos tiek nutoldavo nuo iliustruojamo teksto, kad jo „neiliustruodavo“, o stačiai būdavo šalia, kaip atskiras ir nepriklausomas kūrinys. Jo „silpnų“ nepaisyti ar pabėgti nuo teksto galima pastebėti pačiose pirmosiose knygose. *Marti iš jaujos* (1938), kur visa pasakos eiga yra tobulai išlaikyta (išskyrus tik keletą vietų, kur tekstas ar paveikslas „pabėga“ vienas nuo kito, paskui vėl pasiveja), pačioje pabaigoje įdedamas grafikos darbas apie porelę paplūdimy, nieko bendro neturintis su pasakos turiniu. Jo iliustruotas Gražinos Krivickienės liaudies dainų rinkinys *Dainos, Vieux Chants Lituanien*, (1948) bei *Fausto Kiršos* poezijos knyga *Tolumos* (1947) taip pat pasižymi iliustravimo laisve. Galėtų netgi atrodyti, kad tos knygos yra ne vieno, o dviejų autorių darbai.

Petravičiui teko susidurti su nepatenkintų recenzentų nuomonėmis, kai išėjo jo iliustruota Antano Rūko knyga *Mano tautos istorija* (1966). Bronys Raila pavadino šią knygą „poeto ir dailininko koncertu“.

„Vargu, kada toje pačioje knygoje poetas ir dailininkas begalėtų pasakoti labai skirtingom kalbom ir turinio suvokimu, kaip šioje Istorijoje... Viktoras, atrodo, paskaitęs po kelias eilutes iš kiekvieno Istorijos skyriaus ir, aptikęs kokį tapybiškai patrauklesnį sakinį ar žodį, čia pat išraižė jam primityvų vaizdą. Raižė nepaisydamas bendrosios poemos prasmės, neapimdamas platesnio akiračio ir nesupindamas taiklesnės turinio išraišką, jau nekalbant apie piešinio bendrą eleganciją, kurios su poeto ilgėsiu drauge ilgetusi šiaip jau mirtingasis knygos skaitytojas“ (Bronys Raila, „Poeto ir dailininko koncertas“, *Dirva*, 1966, gruodžio 19 d.).

Ką besakytume apie tokią Petravičiaus knygos iliustravimo etiką, viena yra aišku: Petravičiaus esama individualaus, „sau“ dailininko, kuris nei seka kitais, nei kam nors pataikauja. Dėl tokios „egoistinės“ laikysenos Petravičiui ne visada gyvenime sekėsi, bet, antra vertus, jis buvo menininkas, kuris kūrė iš savęs, o ne iš „rašto“.

Moterų portretų serijai (1970) Petravičius pasirinko gražuoles iš kaimynystėje esančio Marquette Park. Tai – jo gerai pažįstamos merginos ir moterys, kurios savo jaunystėje ir grožiu imponavo jo gerai išvystytam moteriško grožio pajautimui. Šiam ciklui reikėjo imtis spalvų, neužteko vien grafikos braižo, kuris tegalėjo vienapusiškai pabrėžti piešinį, linijas ar formą. Pet-

Karo tragiškumas ir netekimo jausmai tarsi titnagas įskėlė kūrybinę ugnį. Amerikoje patirti vargai veikė priešingai – išsėmė, išdžiovino, sumenkino norą bei galimybes kurti

Tėvynė, mitas ir krikščionybė Viktoro Petravičiaus grafikoje

IEVA ŠADZEVIČIENĖ

M. K. Čiurlionio galerijos dovana visiems meno mylėtojams – vienintelį gegužės vakarą eksponuota Viktoro Petravičiaus (1906-1989) kūrinių paroda, skirta 100-osioms dailininko gimimo metinėms paminėti.

V. Petravičius – vienas žymiausių Lietuvos grafikų – paliko gausų meninį lobį. Jo kūriniuose susipina krikščioniška ikonografija, tėvynės ilgesys, lietuvių liaudies mitologinė pasaulėjauta, betarpiškoms ir ekspresyvioms grafikos išraiškos priemonėmis apsijungdama dailininko darbuose. Čia šventas Jurgis gina lietuvių liaudies pasakų Mergele, Skausmingoji Madona verkia tėvynės laisvės, pirmą pradžią, archetipinės moters ir vyro figūros egzistuoja begaliname kosmogoniškame rate. V. Petravičius nuo ankstyvesnių, kiek švelnesnių juodai – baltų lino ir medžio raizinių (pvz., triptikas „Pavasaris“, 1947 m.), pereina prie ekspresyvių, dažnai geometrizuotų figūrų vaizdavimo, priartėdamas prie modernizuoto liaudiško stiliaus, galiausiai varijuoja ranka paspalvintomis monotipijomis, vėliau linijos vėl tampa jautresnės, pasiekiamas subtilus dvasingumas, permatomumas. Ryškių spalvų akcentus pakeičia beveik monochromiškos, blankios spalvos, susiliejančios ir persipinančios jo kūriniuose.

Dailininkas įkvėpimo semiasi iš lietuvių liaudies drožinių, raizinių stiliistikos, apjungdamas ją su to meto naujausiomis Vakarų dailės srovių raiškos priemonėmis. Kūriniai pasižymi dramatiškais, ekspresy-

viomis linijomis. Juodai – baltose monotipijose suskamba ryškių Joan Miro, linkstančio prie abstrakčiojo ekspresionizmo, spalvų sąskambiai. Galiausiai V. Petravičiaus kūrybinis braižas (šiukštu, ne tematika, dvasinė prasmė) priartėja net prie postmodernistinio Jean Michel Basquiat laisvų, ekspresyvių figūrų, afrikiščių kaukių veidais.

Tuo pačiu toks sąmoningas, ekspresionistinis, primityvistinis, šiurkštus braižas Viktoro Petravičiaus darbuose, ne chaotiškas, bet – atvirkščiai – kaip gaudi lietuvių liaudies daina, atviras ir betarpiškas. Jis „išdainuoja“ lietuvių tautos negandas ir sakmes, pasirenka archetipinius ir krikščioniškuosius motyvus, harmoningai meninio siužeto kalbai.

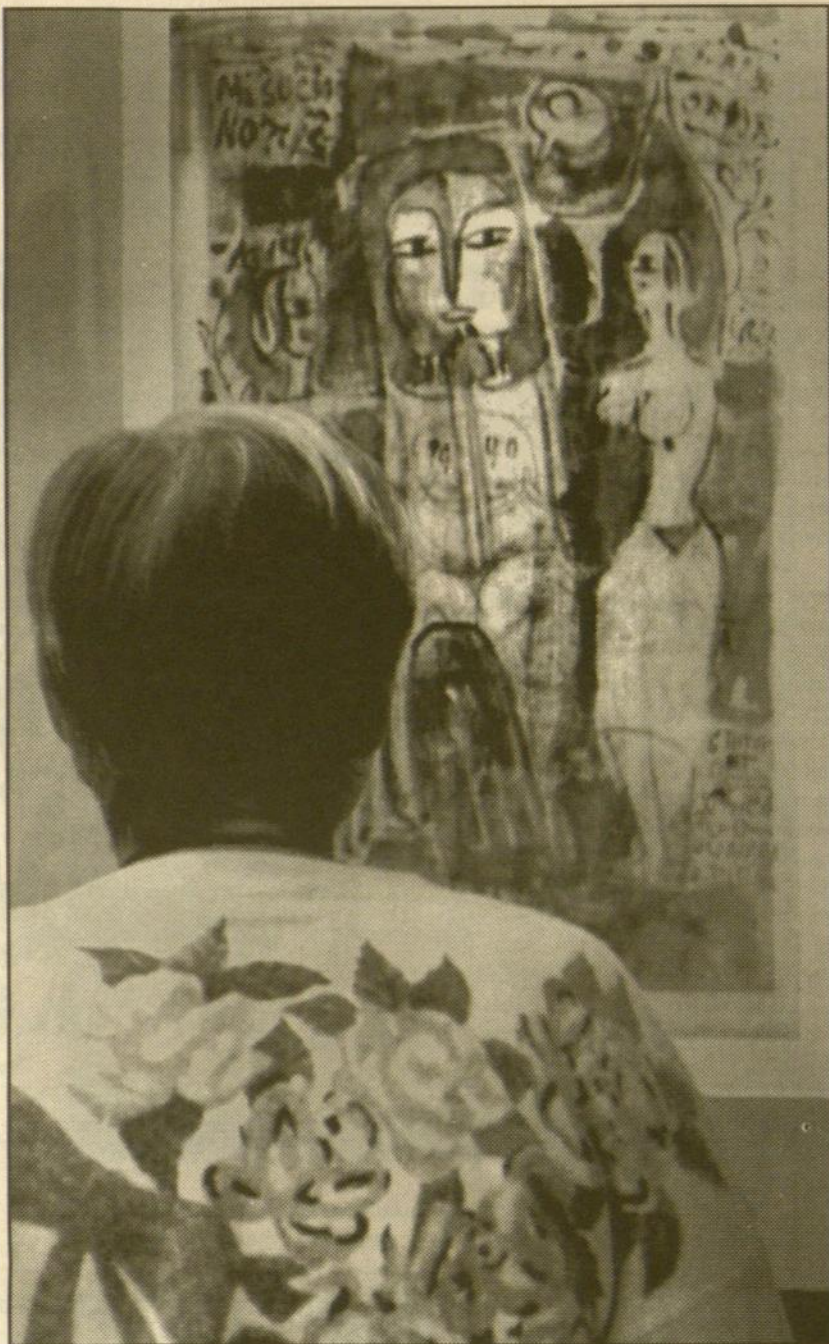
Vienas mėgstamiausių jo kūriniuose – Šventas Jurgis, legendinis krikščionių karžygys, kovojantis su slibinu, dažniausiai krikščionybėje simbolizuojančiu blogį. Tai ir mėgstamas lietuvių liaudies šventasis (per Jurgines pirmą kartą į laukus išgenami galvijai), gyvulių globėjas. Šv. Jurgis, karžygys, kartais V. Petravičiaus grafikoje persikūnijantis į keletą karių, kovojančių su slibinu (–ais), o šalia ir pasakų Mergele, kurią reikia apginti. Archetipinė Mergele – Lietuva, raudanti po blogio slibino priespauda, iš kurios išsivaduoti reikalingas stebuklas.

Grafikas nejučia vis grįžta prie Nukryžiuotojo temos (pvz., „Be pavadinimo“, 1967 m.). Jo Nukryžiuotasis, nesuasmenintu veidu – tai tik linijų ir formų bei spalvų kalba, neišpasakytai jausmingai bylojanti apie

virsmo metu užtemstančią saulę, visgi apglėbta žalos vilties spalvomis kokonu. Čia suskamba ir rausvi, gelsvi, mėlyni, violetiniai akcentai, kaip visų žmogiškųjų išgyvenimų spektras. Abstrakti Nukryžiuotojo figūra igauna keleriopą simbolinę prasmę: tai ir okupacijos nukankinta Lietuva, ir asmeniškasis kiekvieno žmogaus gyvenimo lūžis, iš dangaus belaukiant vilties saulės.

„Mano gimtoji šalis (Lietuva)“, apie 1983 m. – grafikos darbų ciklas, prislopintomis melsva, gelsvai žalsva, rausvai violetine spalva, pere-

nantis į monochromiją. Išstipstančiuose lietuvių istorinės architektūros fasadų fonuose rikiuojasi Naujojo Testamento scenos, paliestos lietuvių liaudies braižo: šalia Skausmingosios Madonos rymo Rūpintojėlis, viršuje trimituojantis Angelų pulkas ir Teisiantis Dievas Tėvas, apačioje (žemėje), atstovaujami jojančios karžygių (Šv. Jurgių) kariuomenės, po kojomis trypančios blogio slibinus. Tarp tamsesnių, prislopintų spalvų išnyra Nukryžiuotasis, kurio iš Lietuvos praities nebyliai šaukiasi mitologiniai karalaičiai ir archetipinės

figūros.

Archetipinė moters ir vyro priešingumo, o tuo pačiu ir vienybės idėja atsiskleidžia V. Petravičiaus „Erotinės serijos“, „Nėščios moters“ ir kituose cikluose. Pirmą kartą vyro – moters nuogo kūno tema iškelia kosmogoninio mito idėją: geometrizuoti kūnai neša savyje priešcivilizacinį nekaltumą, nukelia į laikus tarp gėrio ir blogio. Schematizuotos formos, ekspresyvi dinamiška linija ir raiziniuose, ir monotipijose kupini vaikiško nekaltumo. Dažnai iš tamsaus fono išnyra šviesi figūra, arba bent jau jos kontūrai (pvz., „Nėščia moteris“, 1970 m.). Pakitęs moters kūnas fiksuojamas su tuo pačiu, pirmą kartą, atviru ir betarpišku nekaltumu.

Ekspresyvi Viktoro Petravičiaus grafika kuria įtaigią meninę raišką, juodai baltose kompozicijose suskamba spalva, vėliau išblėstanti veik perregimoje kūrinių erdvėje. Istorinės aplinkybės ir liaudies mitai susipina jo darbuose: krikščioniškosios kultūros ir tikėjimo simboliai, nuolat pasikartodami, susijungia su archetipiniais lietuvių kultūros personažais. V. Petravičius, savo kūryboje apjungęs modernių XX a. dailės krypčių įtaką, labiausiai krypta į ekspresionistinę, dramatišką liniją, figūrų ir šviesokaitos raišką, tačiau jo siužetai kupini lietuvių liaudies krikščioniškųjų simbolių, ekspresyvia stilistika perteikia ne vien jo paties, bet ir visos, tuo laiku paverptos, tautos šauksmą.

PETRAVIČIUS

Atkelta iš 3 psl.

ravičiaus moterys žavi akį savo paprastu jaunos moters žydėjimu. Kiekvieną jų galima atpažinti ir iš pavardžių. Taigi turime Petravičiaus teptuku sukurtą portretų ciklą, kuriame autorius išsijaučia ne i moteriškumo ypatumus bevardė figūroje, o stebi vienos ar kitos jo pažįstamos charakterio bei nuotaikos bruožus. Šis ciklas gražiai papildo Petravičiaus sukurtų portretų gaušą.

Akmeninės skulptūros

Apie 1972-sius metus Petravičius pradėjo kurti iš akmens skevelų sulipdytas skulptūras. Išsiaiškinti jų mišką eksponavo Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, savo 70 metų jubiliejinėje parodoje 1976 metais. Deja, neteko pastebėti žinoviško šių naujų Petravičiaus kūrinių įvertinimo. Publika praeidavo pro juos, nežinodama, ką sakyti. Kreivos, šleivos, bet „petravičiškos“ figūros. Grubiai, bet išraiškingai sudėstytos iš gamtoje užtiktytų akmenų nuolaužų. Žiūrovui jos atrodė lygiai tokių pačių formų, kokias aptinkame Petravičiaus grafikoje, ypač vėlyvojoje. Ta pati ranka, kuri kūrė žmogaus ar paukščio atvaizdą ant popieriaus, sukūrė ir šias – iš akmens. Spontaniškumas, nesigilinimas į detales, užuominiškumas. Šias skulptūras Petravičius glausdavo prie širdies, tarsi jos būtų gyvos, turėtų sielą ir

Dail. Viktoras Petravičius (dešinėje) su žmona Aldona prie savo parodos plakato Midwest Museum of American Art, Elkart, IN, 1984 m. gegužės 11 d.

širdį. Jis ypač išgyveno, kai kartą, patamsy netyčia užkabinęs jo kambario vidury stovintį žmonos Aldonos skulptūrinį atvaizdą, jį sudaužė.

Monotipijų periodas

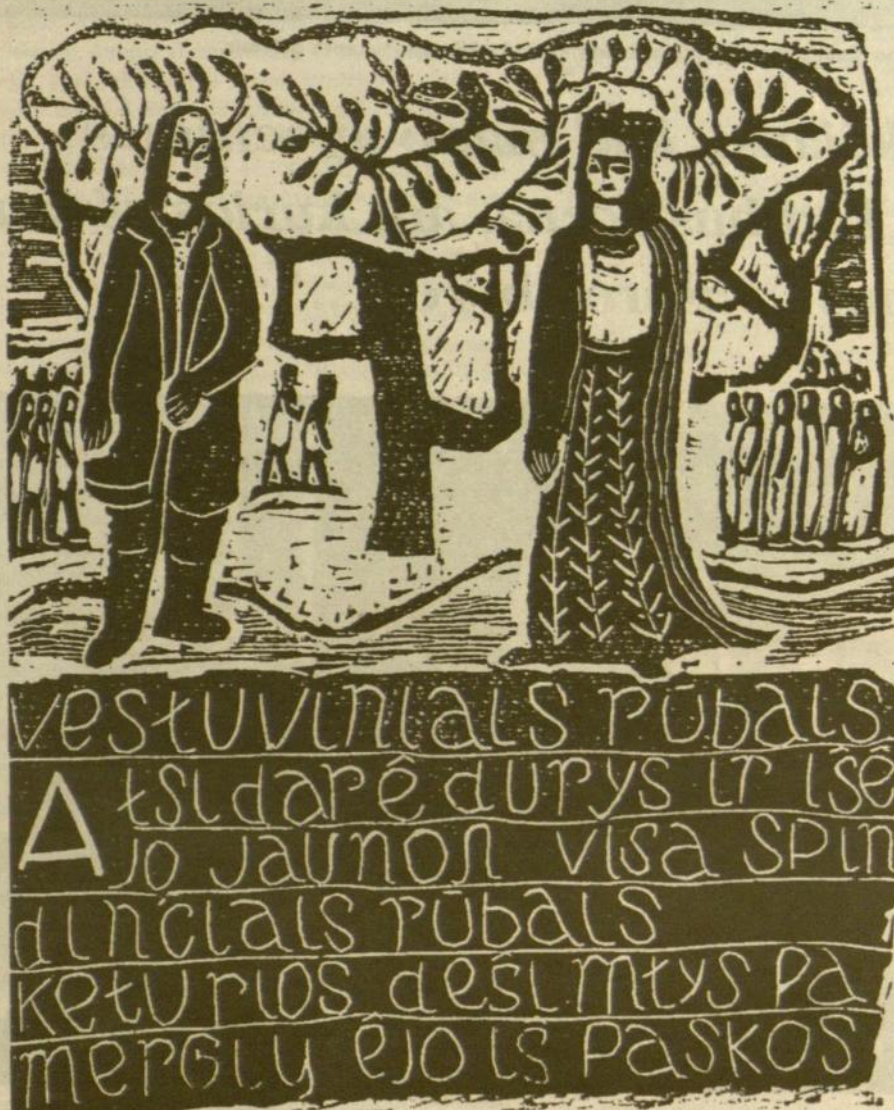
Nuo 1979-ųjų metų, kai Petravičius išsikėlė gyventi į Union Pier, Michigan, pagrindinė jo kūryba tapo beveik vien monotipijos. Jos puošė profesinių galerijų ir muziejų sales, pradedant pirmąją jo paroda Galerijoje Čikagos mieste 1981 metais ir baigiant paskutinąją jo vieša paroda 1987 metais Lubezniko galerijoje Michigan City, Indiana. Tai buvo tikras Petravičiaus žydėjimo laikotarpis. Pas jį lankėsi svarbios meninio pasaulio figūros, jo parodos buvo rengiamos šiaurės ir anapus Atlanto. Paskatinas šio pasisekimo, Petravičius sukūrė monumentalių darbų, pranokstančių jo žaiviausius primityviosios grafikos kūrinius. Jie parodė, kad šis kūrėjas buvo didis ne vien jaunystėje, bet ir augo, plėtėsi, kol tapo galiūnu gyvenimo pabaigoje.

Savo kūrybinės odisejos pabaigoje Petravičius galėjo pasidžiaugti ir didesniu plačiosios visuomenės pripažinimu. Jo paveikslų kolekcijos tapo įvairių muziejų nuosavybe: Vilniaus Dailės muziejaus Lietuvoje, Amerikos Vidurio vakarų muziejaus Elkhart, Ind. Tik į šį pastarąjį, netoli nuo jo namų esantį Elkhart muziejų buvo nuvykęs ir pats daili-

ninkas dalyvauti savo parodos, vykusios 1984 m. gegužės 11 – birželio 17 d., atidarymą. Dėvėdamas savo išeiginių lelijos baltumo kostiumą, įsisekęs į atlapą aviatinės spalvos rožę, lydimas savo ištikimosios gyvenimo draugės Aldonos, jis atvyko į muziejaus rūmų salę, kur kabojo ištisas 1983 metų jo kūrybos ciklas. Iš kaba skelbė: „Petravičius – Master of Monoprint“. Nors muziejaus mastu imant, tai buvo kuklios parodos atidarymo iškilmės, ir pats Petravičius, pakviestas prie mikrofono, tepajėgė ištarti tik du žodžius: „Thank you“, tačiau dalyviai žinojo, kad tai kažkas didinga.

Kūrybos tarpsniai

Žvelgiant į praeitį, bent provizoriškai galime nubrėžti tokius pagrindinius Petravičiaus kūrybos tarpsnius: ketvirtajame dešimtmetyje pasirodo pirmoji lakštinė grafika ir liaudies pasakų ciklai, kurie aiškiai remiasi autentiška lietuvių liaudies kūryba bei stiliumi; penktojo dešimtmečio antroji pusė atspindi skaudų Petravičiaus tremties išgyvenimą, supintą su gimtųjų namų ilgesiu; visas šeštasis dešimtmetis Petravičiui yra kūrybiškai bergždžias, naujame krašte kovojant už buitinių paties ir savo šeimos išsilaiškumą; septintajame dešimtmetyje Petravičius pajunta, kad sugrįžta į jėgas. Jis pradeda versti naujos savo monochromatinės ir polichromatinės grafikos klotus; aštuntasis dešimtmetis pasižymi tobulinimusi ir ruošimusi paskutinajam šuoliui į kūrybines erdves, kurių viršūnę pasiekia savo spalvotomis monotipijomis devinto dešimtmečio profesinių galerijų ir muziejų parodose.

Viktoras Petravičius. „Marti iš jaujos“ iliustracija. 1938 m.

Teatras buvo jos gyvenimo meilė

AUDRONĖ V. ŠKIUDAITĖ

Netyčia iš darbo stalo stalčiaus iškrito nuotrauka, kurioje buvo aktoriai – laimingais veidais po spektaklio, su glėbiais gėlių rankose. Tai buvo Lietuvių scenos darbuotojų sąjungos spektaklio Somerset Maugham „Pažadėtoji žemė“, pastatyto 1958 m. pavasarį Čikagoje, premjera. Tarp aktorių nuotraukoje – ir Elena Petrokaitė, vėliau – Rukuižienė. Ta nuotrauka man priminė malonius susitikimus su šia moterimi ir paskatino papasakoti apie prieš pusmetį iš šio pasaulio išėjusią Elena Rukuižienę. Susipažinti su ja teko leidžiant knygą *Lietuvių scenos darbuotojų sąjunga Chicagoje*. Esu dėkinga Elenai ir jos gyvenimo draugui Česlovui Rukuižai už progą susipažinti su viena Čikagos lietuvių teatro šeima (Čikagoje veikė keletas trupių) ir jos ryškia bryde, išmintą Čikagos kultūriname gyvenime.

Rukuižos savo namuose Čikagos priemiestyje Berwyn, IL, keletą dešimtmečių saugojo LSDS pirmininkės, buvusios Vilniaus operos primadonos Sofijos Adomaitienės kauptą LSDS archyvą ir, man išvykstant iš Čikagos į Lietuvą, paprašė paskelbti jo medžiagą. Taip 2004 m. gimė knyga *Lietuvių scenos darbuotojų sąjunga Chicagoje*. Rukuižos apgailestavo, kad tuo metu gyvų sąjungos bendradarbių bebuvo likę tik keletas. Elena buvo laiminga sulaukusi savojo teatro trupei skirto leidinio, nors į pristatymą Jaunimo centre jau nebeturėjo jėgų nueiti. Šiandien jau ir jos nebėra...

Iš pasikalbėjimų su Elena Petrokaite-Rukuižiene labai gerai pajutau, jog teatras buvo jos gyvenimo tikslas ir svajonė, kuri, deja, spėjo išsipildyti tik iš dalies. Žinau, kad ji 37-erius metus dirbo lietuviams Šv. Antano parapijos Cicero bendrovėje – „St. Anthony Saving and Loan“ bankelyje buhalterė – ir tą darbą vadino šventu. Bet aš ją pažinojau tik kaip žmogų, išimylėjusį teatrą. Iš jos prisipažinimų ir spaudos recenzijų mačiau, kad teatras buvo jos nenugyventas gyvenimas, jos neišmyleta meilė. Pradėjo ji Šiaulių teatre, į kurį Antrojo pasaulinio karo metais, 1942 m. atvažiavo iš Tauragės. Įstojo į Šiaulių teatro vaidybos studiją, kurios vadovu buvo tuomet jau subrendęs aktorius ir režisierius Ipolitas Tvirbutas. Jai teko vaidinti aktorės ir operėčių statytojos Potencijos Pinkauskaitės spektakliuose, o jos studijos draugai buvo vėliau žinomi aktoriai – Laimonas Noreika, Birutė Raubaitė, Stefa Nosevičiūtė ir kt. Ją, dar studentę, pakvietė vaidinti į tuomet Šiauliuose veikusį operetės teatrą. Elena turėjo neblo-

Elena Petrokaitė 1944 metais, po Šiaulių teatro studijos baigimo spektaklio apdovanota gėlėmis.

„Aš, kuri tikėjau, kad mano gyvenimas bus kitoks, kad bus scena, ant kurios aš jau buvau užlipusi... ašaros byrėjo...“

Scena iš Dario Niccodemi komedijos „Gatvės vaikas“ (1963 m.): Elena Petrokaitė-Rukuižienė (Franka), Alfonsas Brinka, Edvardas Radvila.

gą balsą, bet jos vadovas I. Tvirbutas įtikinėjo nepasiduoti paviršutiniškiems operetės kerams. Jis jai žadėjo dramos aktorės ateitį. Deja, artėjo karo frontas ir Elena, vos suvaidinusi premjeriniame spektaklyje – K. Inčiūros „Vincas Kudirka“, kuriame sėkmingai atliko dvarininkės Počapovos vaidmenį, tėvai išsiuntė į Vakarų sulaukti karo pabaigos. Vakarose jai teko pasilikti iki gyvenimo pabaigos. Praėjus porai dešimtmečių, ji keletą kartų aplankė Lietuvą, dar išvydo gyvus savo tėvus ir jaunesnįjį brolių, kuris taip pat linko prie scenos ir daug metų vaidino Tauragės liaudies teatre.

Vokietijoje, pabėgėlių stovyklose ji ieškojo ryšių su teatralais, bet tuo metu teatro trupės dar kūrėsi, todėl dalyvavo koncertuose kaip skaitovė, dirbo su vaikais lietuviškoje mokykloje. Vokietijoje jai ilgai užsibūti neteko. Elena buvo gimusi Amerikoje ir kaip JAV pilietė 1946 m. galėjo čionai atvykti viena pirmųjų. Gavo gerai apmokamą darbą telefonų gamykloje, bet greitai ji iškeitė į menką algele Šv. Antano lietuvių bankelyje, nes negalėjo priprasti dirbti prie konvejerio... „Aš, kuri tikėjau, kad mano gyvenimas bus kitoks, kad bus scena, ant kurios aš jau buvau užlipusi... ašaros byrėjo...“, – yra prisitarusi Elena Rukuižienė. Iš menkos algelės ji šelpė Vokietijoje likusius likimo brolius teatralus, padėjo į Ameriką atvykti ir įsikurti savo mylimo pedagogo I. Tvirbutų šeimai. Jos dėka, 1958 m. iš Hartford jis buvo pakviestas į Čikagą režisuoti „Pažadėtąją žemę“ – pirmąjį LSDS spektaklį. Tai brandaus amžiaus sulaukusį, ligotą ir bedarbių menininką ištraukė iš nusivylimo duobės.

Elena Petrokaitė nuo pirmųjų mėnesių Amerikoje ieškojo ryšių su scena. Pirmoji scena – Bridgeport auditorijoje. Neatsisakydavo nė vieno pasiūlymo pačiose mažiausiose scenose: tai vaidindavo, tai režisuodavo, kol pagaliau pradėjo veikti Scenos darbuotojų sąjungos trupė, įsikūrusi Čikagoje, Jaunimo centre. Joje ji vaidino nuo pirmojo spektaklio. Tai buvo vienintelė lietuvių teatro trupė Amerikoje, kurioje vaidino tik profesionalūs aktoriai, pasitraukę iš Lietuvos artėjant sovietinei armijai. Per 10 m. LSDS pastatė dešimt spektaklių ir surengė du didžiulius literatūros vakarus. Elena Petrokaitė Rukuižienė vaidino aštuoniuose spektakliuose: Sommerset Maugham „Pažadėtoji žemė“, rež. I. Tvirbutas, 1958 m. (Gertrude Marsh); Petro Vaičiūno „Prisikėlimas“, rež. Antanas Rūkas, 1960 m. (tarnaitė); literatūros ir dainos koncerte su Z. Kevalaityte-Visockiene suvaidino V. Krėvės „Žentą“, 1961 m. (Mariūnienė); Sofijos Čiurlionienės „Dvylika brolių, juodvarniais ląksčiusių“, rež. Zita Kevalaitytė-Visockienė, 1962 m. (Šarka); Dario Niccodemi „Gatvės vaikas“, rež. Algimantas Dikinis, 1963 m. (Franka); Kazio Jurašūno „Eglė žalčių karalienė“, rež. Zita Kevalaitytė-Visockienė 1965 m. (Žynė); Anatolijaus Kairio „Viščiukų ūkis“, rež. Algimantas Dikinis, 1965 m. (Agota Sakalienė); Antano Rūko „Bubulis ir Dundulis“, rež. Algimantas Dikinis, 1969 m. (Augulė, našlė). Su spektakliais gastroliuota New York, Cleveland, Detroit.

Elenos Rukuižienės herojės – giliai išmąstytos, jų paveikslai nutapyti labai kruopščiai, ne tiek jaismu, kiek išmintimi. Netgi ten, kur nereikėdavo žodžių, E. Rukuižienė sukurdavo labai iškalbingus charakterius ir išpūdingas scenas. Būtent į tokius dalykus atkreipdavo dėmesį ne tik recenzentai, bet ir žiūrovai. Aktorė šių eilučių autorei yra pasakojusi, kad žiūrovai ypač mylėjo jos Šarką iš „Dvylikos brolių, juodvarniais ląksčiusių“. Tą vaidmenį ir ji pati prisimindavo su malonumu: „Manau, kad man pasisekė Šarka... Buvome išvažiavę gastrolių į Cleveland. Po spektaklio tiesiog per sceną į persirengimo kambarį įėjo Alfonsas Mikulskis, tautinio „Čiurlionio“ an-

Literatūrinio vakaro dalyviai 1961 m. Iš kairės: kompozitorius Vladas Jakubėnas, aktorė ir režisierė Zita Kevalaitytė-Visockienė, rašyt. humoristas Antanas Gustaitis, akt. Elena Petrokaitė-Rukuižienė, solistas Jonas Vaznelis.

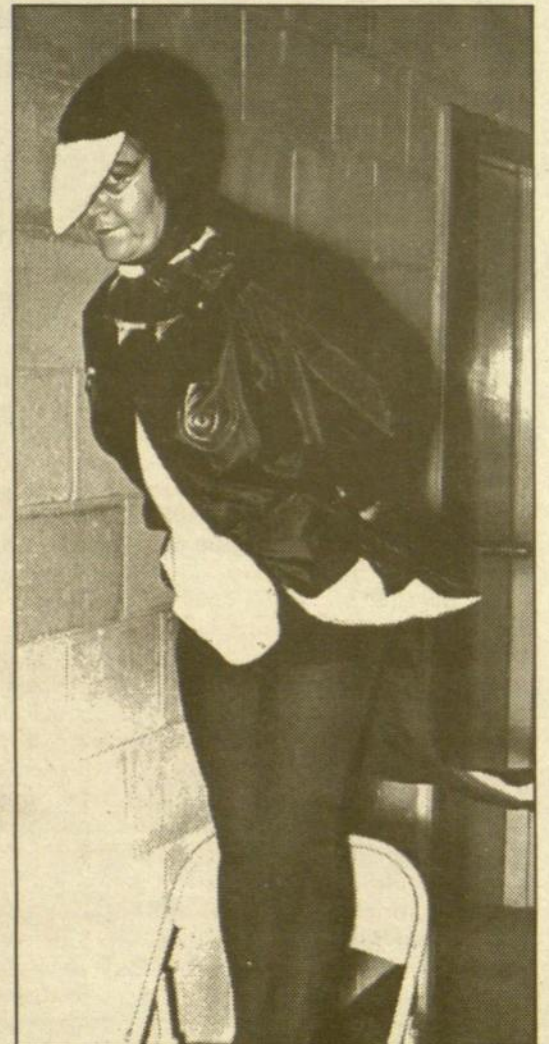
samblio ilgametis vadovas, apsikabino mane, prispaudė ir sakė: „Ačiū, ačiū, ačiū – dar tokios Šarkos ir Lietuvoje nebuvo“. Jos Šarka mėgdžiojo kitus paukščius, todėl galima įsivaizduoti, kiek tame vaidmenyje buvo daug pantomimos. Jos herojai buvo dar ir tuo ypatingi, kad aktorė, turėjusi subtilų meninį skonį, pati siūdindavosi kostiumus.

LSDS spektaklių recenzijose, kurios pasirodavo *Drauge*, *Dirvoje*, *Darbininke*, *Naujienose*, E. Rukuižienės vaidyba buvo vertinta beveik išimtinai palankiai, buvo išskiriamas jos profesinis pasirengimas. Štai Naujienose apie E. Rukuižienės vaidybą komedijoje „Gatvės vaikas“ recenzentas E. Kurkietis taip rašė: „Elena Petrokaitė-Rukuižienė mažosios scenos artistės Frankos vaidmenį techniškai, t. y. vaizdo piešiniu ir rolės „padarymu“, pelnosi didžiulio komplimento. Tai pavyzdingas profesinis darbas, kur darniai susipina įgimtas gabumas, amato nugalejimas ir darbui pagarba. Rolė, atvirai tarant, dargi nėra skirta aktorės duomenims, bet E. Petrokaitė-Rukuižienė šią kliūtį lengvai nugali: žiūrovas ja neabejoja, jos vaizdui tiki. Švarus atsiekimas, už kurį reikia vaidintoją sveikinti. Jos Franka – didelis žingsnis į tobulumą“.

E. Rukuižienės nepeikė net toks aštrus kritikas kaip Stasys Pilka, kuris „sukapodavo“ beveik visus kolegas. Pati aktorė sakė mėgusi neigiamus vaidmenis, nes jie būdavo sudėtingesni, reikalaujantys daugiau darbo. Pasitenkinimą savo darbu jai teikė ir buvimas vienoje scenoje su gerai aktoariais. Jai teko bendradarbiauti su tokiais Lietuvoje subrendusiais ir jau pasižymėjusiais scenos meistrais kaip Stasys Pilka, Antanas Rūkas, Alfonsas Brinka, Juozas Raudonis, Leonas Baranauskas, Eduardas Radvila, Zita Kevalaitytė-Visockienė, Algimantas Dikinis, Stasė Kielaitė ir kt. Visus juos, pasitraukusius iš Lietuvos, scena palaikė, o kartu ir įprasmino jų egzistenciją, nes visų pragyvenimo šaltinis buvo toli nuo teatro. E. Rukuižienė į sceną atvedė ir gabią jaunesnės kartos aktorę Juliją Cijūnėlienę-Dantiene, suvaidinusią keletą ryškių vaidmenų LSDS scenoje, vėliau įkūrusią teatrą Philadelphia, ir premijuotą lietuvių bendruomenės teatro premija. Dabar ji jau keliolika metų veda Philadelphia lietuvių bendruomenės radijo laidas.

Elena Rukuižienė buvo gilus žmogus, plačiai apsiskaitęs, analitinio proto, o svarbiausia – my-

lėjęs tai, ką darė. Gaila, žinoma, kad teatrui ji negalėjo atiduoti viso savo gyvenimo, bet tokia ji buvo ne viena – visos jos kartos lietuvių menininkų svajones sudaužė karas ir tėvynės okupacija. Dar ir dabar girdžiu skambant jos gražų aktorinį balsą, nenusitrynusį iki pat mirties, net ir kasdieninėje kalboje aiškiai, su didžiuliu dėmesiu tariamus, idealiai kirciuojamus žodžius, teatro žmogaus judesius ir šiltą sielą. Nors man neteko jos matyti scenoje, bet žinau, kad ji ir man turėjo ką pasakyti. ●

Po Sofijos Čiurlionienės „Dvylika brolių, juodvarniais ląksčiusių“ spektaklio 1962 m. Elena Petrokaitė-Rukuižienė, vaidinusi Šarką.

Kodėl H. Pinter pranašesnis už G. W. Bush

VLADAS KRIVICKAS

Naujasis *World Literature Today* (WLT) gegužės-birželio numeris toliau tęsia maždaug prieš metus pradėtą „nuakademimo“ tradiciją. Tai jokių būdu nereikia, kad žurnalas spausdina mažiau vertingus ar prasmingus straipsnius, tiesiog jie rašomi omenyje turint ir paprastus mirtinguosius, literatūros mėgėjus, o ne vien tik vadinamuosius akademikus profesionalus.

Nemaža dalis WLT skirta NSK Neustadt vaikų literatūros premijos laureatui, kanadiečių rašytojui Brian Doyle pagerbti. Bene labiausiai Kanadoje skaitomas vaikų rašytojas iki šiol yra išleidęs vienuolika knygų vaikams, kurios išverstos į prancūzų, italų, vokiečių, ispanų, olandų bei kitas kalbas. Šis garbingas Oklahoma universiteto apdovanojimas greičiausiai dar labai padės mieloms, humoru ir švelnia ironija pagardintoms, B. Doyle kuriamoms Ottawa slėnio istorijoms dar plačiau paplisti po pasaulį. WLT žurnale spausdinama viena tokių istorijų nepretenzingu pavadinimu „Just a Comic“ suteikia visiems, neturėjusiems galimybės vaikystėje susipažinti su B. Doyle kūryba, ją dabar pažinti.

Jau įprastu tampančiame kultūros bei politikos skyriuje – dar vieno kanadiečio, Carleton universiteto profesoriaus Andrew Cohen straipsnis „Character as Politics: Canada's 2006 National Elections“. Šis tekstas dar kartą demonstruoja šiek tiek neraminančią tendenciją – bene geriausios bei įžvalgiausios įvairių sričių publikacijos pasirodė daugiau ar mažiau periferiniuose ar specializuotuose leidiniuose nei masinėje žiniasklaidoje. Didžioji žiniasklaida vis mažiau ir mažiau dėmesio skiria analitinei žurnalistikai.

Gera bent tai, kad JAV realiai egzistuojanti žodžio laisvė mokantiems ir norintiems atsirinkti suteikia beveik neribotas galimybes susipažinti su pačiomis įvairiausiomis nuomonėmis ir rasti sau primtiną tiesą. Tačiau tie, kam nebuvęs prieinamas išsilavinimas, ir toliau maitinami masinės televizijos bei bulvarinių laikraščių begėdiškai vienpusiška ir stulbinančiai neįvalgia pseudožurnalistika.

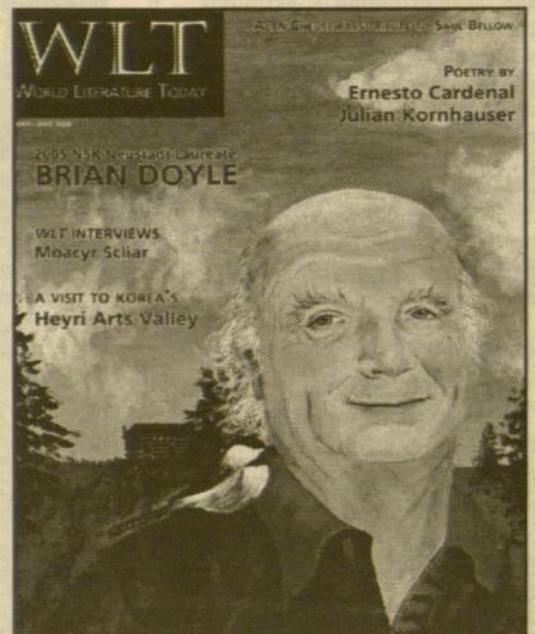
National Public Radio komentatorius bei WLT bendradarbis Alan Cheuse nedidelės apimties esė „Tribute to Saul Bellow“ primena, kad 2005 m. balandžio 5 d. mirė vienas įsimintiniausių ir originaliausių XX a. JAV rašytojų Saul Bellow. A. Cheuse manymu, vien S. Bellow romano *The Adventures of Augie March* kelių įžanginių sakinių pakanka, kad rašytojas „amžiams liktų įrašytas į JAV literatūros istoriją. Literatūros kritiko teigimu, niekas kitas po Ernest Hemingway taip nepakeitė šiuolaikinio amerikiečių romano kalbos kaip S. Bellow, „iš jausmų bei minčių, idėjų bei veiksmų, nuspėjamo ir pasąmoningo, žemojo ir aukštojo stilių sukūręs pikantišką mišinį“.

Aptariamame WLT numeryje

taip pat spausdinama ir nemažai kontroversijų sukėlusios praėjusių metų Nobelio literatūros premijos laureato britų dramaturgo Harold Pinter kalba. Joje rašytojas plėtoja prieš keliasdešimt metų pirmą kartą išreikštą savo mintį: literatūros srityje tiesa yra efemeriška, vienu metu gali egzistuoti kelios tiesos. Tuo tarpu realiaame gyvenime tiesa gali būti tik viena. Nobelio premijos laureato, aršaus JAV užsienio politikos kritiko kalba yra nuostabiai taikli, logiškai argumentuota bei meistriškai parašyta. Galima drąsiai pripažinti, kad nuolatinis jo kritikos taikinytis prezidentas George W. Bush gali tik pavydėti tokios iškalbos ir drąsos sakyti tiesą. Ko, deja, negalima pasakyti apie dabartinį JAV vadovą...

Mano manymu, kiekvienas, kuris pritaria ar mėgina rasti pateisinimą dabartinės JAV prezidento administracijos veiksams bei skuba dėl visų pasaulio nelaimių kaltinti „musulmonus“, turėtų perskaityti H. Pinter kalbą. Kelis kartus.

Aštuoniasdešimties puslapių gausiai iliustruotame ir nepriklaisto dizaino WLT esama daug daugiau nei paminiu šioje apžvalgoje. Smagus pasiskaitymo!

Auga lietuviški archyvai Kent universitete

VIKTORAS STANKUS

Kent State universiteto (prie Cleveland, Ohio) Lituanistinė programa š.m. balandžio mėnesį padidino savo lietuviškus archyvus (Lithuanian Collection), gavusi vertingą dovaną – didelį lietuviškų knygų rinkinį, kurį daugiausia sudaro literatūros ir meno kūriniai. Knygos gautos per Ed Bell iš Emilijos Yuskovic rinkinio Bostone. Gražu ir prasminga, kad žmonės išsaugo lietuviškas knygas, jas padovanodami mokslo institucijoms, kur jomis gali pasinaudoti studentai.

Kent Lituanistinės programos komitetas puoselėja lituanistines studijas šiame universitete, pasirūpindamas lietuviškų leidinių archyvais, vasaros metu atliekamų tyrimų programa, stipendijų fondu. Neseniai komitetas, posėdžiaudamas su Kent State universiteto dekanu Timothy Moor bei studentais stipendininkais, kalbėjo ir domėjosi, kaip lietuviams studentams sekasi atlikti reikalavimus už skiriamas stipendijas: prisidėti prie lietuviškų knygų katalogavimo, parašyti lietuviška tema mokslinį darbą ir t.t.

Studentė Lina Berzinskaitė, siekianti bakalauro iš vokiečių kalbos ir tarptautinių studijų, jau parašė reikalaujamą mokslinį darbą tema „Lithuanian Branches of Government“.

Vaiva Laniauskaitė, pedagogikos mokslų studentė, pasirinko rašyti temą apie 1773 metais Lietuvos vicekanclerio Chreptavičiaus iniciatyva įsteigtą valstybinę edukacinę sistemą, pirmąją tokią visoje Europoje.

Katerina Mataitė greitai laiku žada pristatyti ir savo temą.

Kristinai Petraitytei, studentei iš Australijos, ruošiančiai doktoratą iš audiologijos, Kent Lituanistinės programos komitetas pavedė per Kent State universiteto kompiuterių tinklą paruošti lietuvišką tinklalapį. Jai talkins Vaiva Laniauskaitė.

Tinklalapiui informaciją apie Kent Lituanistinę programą, Lietu-

vą, jos istoriją, Amerikos lietuvių istoriją ir kt., yra surinkęs Kent Lituanistinės programos komiteto pirm. dr. Viktoras Stankus. Jis sutelks informaciją ir naujai brošiūrai – lankstinukui apie lituanistinę programą Kent State universitete. Prie šių darbų aktyviai žada prisidėti studentės Lina Berzinskaitė ir Katerina Mataitė. Komitetas ir universiteto dekanas pasidžiaugė studentų ryžtu uoliai įsijungti į šiuos projektus.

Lituanistinis stipendijų fondas skiria lietuviams studentams, studijuojantiems Kent State universitete, iki 2,000 dol. per metus, siekiant bakalauro, iki 3,000 – ruošiantis magistro laipsniui, iki 4,000 – doktorato studijoms. Norintiems prisidėti prie šio fondo veiklos ir pagelbėti lietuviams studentams bei Lituanistinei programai Kent State universitete, aukas galima rašyti: „KSU Lithuanian Fellowship Income Fund #10070. Tax I.D. #31-640279;

siųsti Dean Moore adresu.

Posėdžio pabaigoje dekanas Moore pranešė džiugią žinią, kad universitetas šį rudenį ruošiasi atkurti lietuvių kalbos kursus – 7 val. kreditų (užskaitų) per metus. Kursams vadovaus Kent Lituanistinio komiteto vicepirmininkė prof. dr. Jolita Kavaliūnaitė, kuri anksčiau tuos kursus dėstė ir studentus egzaminavo.

Pažymėtina, kad praeityje lietuvių kalbos kursą yra dėstęs Pranas Joga, o kursų pabaigoje studentams egzaminus vykdė prof. dr. Antanas Klimas.

Lietuviai studentai, norintys studijuoti Kent State universitete ir gauti lituanistinę stipendiją, turi kreiptis į Dean Timothy Moore, College of Arts and Sciences, Lithuanian Program, 105 Bowman Hall, KSU, Kent, Ohio 44242 iki šių metų liepos 15-osios dienos.

Lietuvės studentės ir Lituanistikos programos komiteto nariai džiaugiasi iš Boston, MA, atsiųsta lietuviškų knygų siunta. Studentės taip pat padeda knygas kataloguoti. Iš kairės pirmoje eilėje: Vaiva Laniauskaitė, Kristina Petraitytė; II eil.: komiteto pirmininkas dr. Viktoras Stankus, Kristina Mataitė, Lina Berzinskaitė ir komiteto vicepirmininkė, prof. dr. Jolita Kavaliūnaitė, kuri šį rudenį pradės Kent State universitete dėstyti lituanistikos kursą.

Michele Juszczec nuotrauka